

PEMUGARAN PERUBAHAN MAKNA KATA PINJAMAN BAHASA THAI DALAM DIALEK MELAYU PATANI

*(THE SEMANTIC RESTORATION OF THAI LOANWORDS
IN THE PATANI MALAY DIALECT)*

Abdonloh Khreda-oh
abdonlah.k@psu.ac.th

Faculty of Humanities and Social Sciences
Prince of Songkla University, Pattani Campus, Thailand

Hishamudin Isam
din@uum.edu.my

Pusat Pengajian Bahasa, Tamadun, dan Falsafah
Kolej Sastera dan Sains, Universiti Utara Malaysia, Malaysia

Mashetoh Abd Mutalib
mashetoh@uum.edu.my

Pusat Pengajian Bahasa, Tamadun, dan Falsafah
Kolej Sastera dan Sains, Universiti Utara Malaysia, Malaysia

Received: 10th December 2021; Accepted: 20th April 2022; Published: 22nd April 2022

Abstract

Lexical borrowing occurs when two languages come into close contact, either within or outside the language family. For instance, the Pattani Malay dialect (DMP) spoken at the southern border of Thailand has extensively borrowed from the Thai language (BTh) to facilitate the comprehension of new concepts foreign to its speakers. Previous studies on lexical borrowing from BTh to the DMP are limited to the listing of loanwords and their meanings and have only scraped the surface of the field. Therefore, this paper aims to re-examine the BTh loanwords in the DMP vis-à-vis comparison of meaning based on their developing features (word class, meaning or both). The DMP data were extrapolated from two DMP dictionaries, the DMP-PSU 1 Dictionary (1984) and the DMP-PSU 2 Dictionary (2010). Data on BTh were collected from the Institut Pendeta Diraja Thai 2011 Dictionary (2013). The data analysis was initiated by the identification of BTh loanwords in the DMP based on set criteria before categorising them based on the grammatical classes of nouns, verbs and adjectives. The loanword meanings for each class were then compared to their counterparts in the BTh to evaluate the occurrence of semantic change. The results showed occurrences of both semantic retention and change in the two languages. Specifically, there were three categories of change concerning the lexical borrowings of BTh into the DMP, namely the processes of broadening, narrowing, and substitution (of word class, meaning or both). Consequently, these changes, or adaptations, sustain the need for words in daily communication while enriching the corpus and lexical items of the DMP.

Keywords: *Patani Malay dialect, loanwords, semantic broadening, semantic narrowing, semantic substitution.*

Abstrak

Peminjaman dalam sesuatu bahasa terjadi apabila berlakunya pertembungan antara dua bahasa baik sesama rumpun atau dari luar rumpun. Di wilayah sempadan selatan Thai, Dialek Melayu Patani (DMP) telah meminjam kosa kata bahasa Thai (BTh) secara berleluasa demi memenuhi keperluan untuk menjelaskan konsep-konsep baharu yang tiada dalam masyarakat penutur DMP. Terdapat banyak kajian-kajian lalu berkaitan peminjaman kata BTh dalam DMP tetapi kajian tersebut terhad kepada penyenaian kosa kata pinjaman bersama dengan makna daripada BTh. Perbincangan kajian-kajian lalu pula bersifat permukaan dan secara sepintas lalu sahaja. Oleh itu, makalah ini bertujuan untuk menyemak semula kata-kata pinjaman BTh dalam DMP berdasarkan perbandingan makna kedua-dua kata daripada aspek perubahan. Data DMP diperoleh daripada dua buah kamus DMP, iaitu Kamus DMP-PSU 1 (1984) dan Kamus DMP-PSU 2 (2010), manakala data BTh yang dijadikan perbandingan diperoleh daripada Kamus Institut Pendeta Diraja Thai 2011 (2013). Analisis data kajian bertitik tolak daripada pengenalan kata pinjaman BTh dalam DMP melalui ciri-ciri yang ditetapkan. Kata-kata pinjaman tersebut dikelompokkan pula kepada kata nama, kata kerja dan kata adjektif. Makna bagi setiap jenis kata pinjaman dibandingkan dengan makna kata BTh yang merupakan bahasa sumber untuk melihat proses perubahan makna yang berlaku. Hasil kajian mendapati bahawa terdapat kata pinjaman yang masih mengekalkan makna asal daripada BTh dan juga kata-kata yang mengalami perubahan makna. Secara spesifik, telah berlaku tiga jenis perubahan berdasarkan proses peminjaman BTh dalam DMP, iaitu proses peluasan, penyempitan dan pertukaran. Perubahan yang dianggap sebagai suatu bentuk penyesuaian ini bukan hanya dapat menampung keperluan penggunaan kata-kata dalam komunikasi seharian, malah hasil peminjaman ini dapat memperkayakan lagi korpus dan perbendaharaan kata DMP.

Kata Kunci: Dialek Melayu Patani, kata pinjaman, peluasan makna, penyempitan makna, pertukaran makna

Pengenalan

Dialek Melayu Patani (seterusnya DMP) tergolong dalam bahasa Melayu kumpulan Timur Laut, iaitu sekumpulan dengan dialek Melayu Kelantan (Asmah Haji Omar, 1991). DMP juga merupakan salah satu dialek yang tergolong dalam rumpun bahasa Austronesia (Uthai, 2011). DMP dituturkan di bahagian selatan Thai, iaitu di wilayah Pattani, Yala, Narathiwat dan empat daerah di wilayah Songkla, iaitu daerah Chana, Thepa, Nathawi, Sabayoi dan daerah Sadao (Baru, 1991, Umayyah Umar, 2010; Lateh & Zaharani Ahmad, 2014; Awae, 2015; Zulkifley Hamid & Hayeeteh, 2015). Walaupun DMP merupakan salah satu bahasa minoriti di negara Thai, DMP merupakan bahasa majoriti di kawasan Selatan Thai dengan jumlah penuturnya lebih kurang 80-85 peratus dan kebanyakan mereka pula beragama Islam (Uthai, 2011).

Bahasa Thai (seterusnya BTh) merupakan bahasa standard (baku) yang digunakan sebagai bahasa rasmi dan juga bahasa dominan di negara Thai. Semua rakyat Thai perlu menggunakan dan memahami BTh baku. Semua penduduk negara Thai diwajibkan mempelajari BTh sejak peringkat sekolah tadika lagi (Uthai, 2011). BTh baku berstatus sebagai bahasa majoriti dan bahasa rasmi negara Thai. Tekanan dasar asimilasi daripada kerajaan Thai juga menyebabkan BTh turut memberi sumbangan terhadap peningkatan khazanah kosa kata DMP (Baru, 1990; 1999).

Berdasarkan pemerhatian yang dilakukan di wilayah Pattani, BTh yang ada pada masa kini merupakan bahasa dominan yang mempunyai pengaruh dan peranan yang amat luas terhadap DMP. Hal ini berlaku disebabkan oleh keperluan yang mendesak terhadap penggunaan konsep-konsep baharu dan usaha pemodenan bahasa mengikut arus zaman. Menurut Effendy Yusuff et al. (2018), sesuatu bahasa mempunyai khazanah perbendaharaan kata yang dibentuk mengikut keperluan persekitaran dan kebudayaan masing-masing. Sekiranya berlaku ketidakcukupan untuk mengungkapkan konsep tertentu yang tidak pernah wujud dalam bahasa tersebut, peminjaman kata merupakan titik penyelesaian keperluan tersebut.

Selain itu, situasi BTh yang semakin menyerap masuk ke dalam pertuturan dan penggunaan DMP terutamanya di kalangan generasi muda menyebabkan kata-kata BTh digunakan secara bercampur aduk dengan kata-kata DMP. Walaupun terdapat banyak perkataan pinjaman BTh dalam DMP, tetapi kebanyakan perkataan tersebut disesuaikan dan dipermudahkan untuk disebut mengikut lidah dan kebiasaan penutur DMP. Menurut Nur Fathiha Asyikin Baharin et al. (2021), perubahan bahasa ini merupakan fenomena universal yang akan berlaku dalam setiap bahasa seiring dengan perkembangan peradaban manusia. Menurut Uthai (2011) salah satu ciri penting BTh ialah kebanyakan kata-katanya berbentuk ekasuku kata dan konsonannya pula bersifat hembusan. BTh telah menyumbang ciri-ciri keistimewaan tersebut ke dalam DMP melalui kosa kata pinjaman BTh dalam DMP. Kewujudan konsonan hembusan yang merupakan kata ekasuku dalam DMP yang dipinjam daripada BTh ialah seperti /t^hεʔ/ 'sentuh', /c^hɔŋ/ 'saluran', /p^haʔ/ 'rehat' dan /k^haw/ 'berita'. Kewujudan konsonan hembusan yang bukan kata ekasuku dalam DMP juga melalui peminjaman kata daripada BTh, contohnya seperti /p^haʔc^hi/ 'ketumbar', /t^hamada/ 'biasa', /luʔc^hiŋ/ 'bebola ikan/daging' dan /k^hɔmɔʔ/ 'nasi biryani' (Uthai, 2011).

Proses Peminjaman Bahasa Thai dalam Dialek Melayu Patani

Proses peminjaman terjadi apabila berlakunya pertembungan antara satu bahasa dengan satu bahasa yang lain. Peminjaman kosa kata didorong oleh keperluan untuk memberikan nama kepada benda atau konsep baharu. Noor Azlina Zaidan et al. (2018) menyatakan bahawa penambahan kosa kata bahasa Melayu (seterusnya BM) ialah melalui pembentukan kata kepada perkataan yang sedia ada dalam bahasa itu sendiri serta peminjaman dan penyerapan unsur asing ke dalam BM. Menurut Asmah Haji Omar (1995), BM telah menerima pengaruh daripada bahasa Sanskrit, kemudian disusuli oleh bahasa Arab pada abad ke-10 dan kini bahasa Inggeris. Di samping itu, terdapat bahasa-bahasa lain yang turut memberi kesan terhadap BM seperti bahasa Jawa, Tamil, Cina, Portugis, Belanda dan Parsi (Puteri Roslina Abdul Wahid, 2005). Selain itu, terdapat juga kata-kata pinjaman daripada bahasa rumpun Austroasia (Mon, Khmer) dan rumpun Tai-Kadai (BTh) yang turut menyumbang kepada perbendaharaan kata BM terutamanya di kawasan Utara Semenanjung Tanah Melayu (Uthai, 200).

Perbincangan tentang kata pinjaman BTh dalam DMP dalam kajian ini berlandaskan teori yang dikemukakan oleh Haugen (1950). Teori tersebut menyatakan bahawa terdapat dua proses penting yang terlibat dalam peminjaman, iaitu proses pengimportan (*the process of importation*) (Heah, 1989; Hoffer, 2002; 2005; Puteri Roslina Abdul Wahid, 2005; Umaiya Haji Umar, 2010; Atin, 2013) dan proses penggantian (*the process of substitution*) (Heah, 1989; Hoffer, 2002; 2005; Puteri Roslina Abdul Wahid, 2005; Umaiya Haji Umar, 2010). Proses pengimportan berlaku apabila

penghasilan kata pinjaman secara keseluruhannya daripada bahasa sumber dan penutur asli menerima bentuk tersebut ke dalam bahasanya. Proses penggantian pula merupakan penciptaan perkataan baharu. Proses ini berlaku sekiranya penghasilan kata pinjaman daripada bahasa sumber berlaku secara tidak sempurna, maka kebiasaannya penutur akan menggantikannya dengan membuat kesepadanan serta penyesuaian daripada bahasa sumber dengan pola yang sedia ada dalam bahasa ibunda.

Haugen (1950) telah membahagikan kata pinjaman kepada tiga jenis yang utama, iaitu kata pinjaman tulen (*loanwords*), kata pinjaman campur (*loanblends*) dan kata pinjaman terjemah (*loan translations*). Kata pinjaman tulen ialah kata-kata pinjaman yang mengalami pengimportan morfemik sepenuhnya. Kata pinjaman campur pula ialah kata pinjaman yang diubah suai sedikit bentuk fonemiknya, iaitu sebahagiannya diimport daripada bahasa asing, manakala sebahagian lagi ialah fonem asli. Kata pinjaman terjemah pula ialah kata yang dipinjam daripada bahasa lain dan kemudian diterjemahkan dalam bahasa penerima. Proses dan bentuk-bentuk peminjaman ini akan diterapkan kepada kata-kata pinjaman BTh yang terdapat dalam DMP mengikut kesesuaian.

Hasil kajian yang dilakukan di Wilayah Pattani mendapati wujudnya proses-proses peminjaman BTh dalam DMP yang dapat dikategorikan kepada beberapa jenis. Menerusi penelitian yang dilakukan terhadap kata pinjaman BTh dalam DMP, terdapat dua proses peminjaman, iaitu proses pengimportan dan proses penggantian. Proses pengimportan telah menghasilkan dua bentuk kata pinjaman, iaitu kata pinjaman tulen dan kata pinjaman campur. Kata pinjaman tulen yang berlaku dalam DMP disebabkan kekurangan kata-kata bagi bidang-bidang tertentu dalam DMP. Kata pinjaman tulen yang digunakan dalam DMP mempunyai ciri-ciri yang sama atau hampir sama dengan sebutan asal BTh. Proses pengimportan kata pinjaman tulen seperti contoh-contoh berikut, iaitu:

BTh	DMP		BMS
1. / la: /	/ la /	=	bercuti
2. / to? /	/ to? /	=	meja
3. / ti? /	/ ti? /	=	mengkritik
4. / cɔ:ŋ /	/ cɔŋ /	=	menempah
5. / sud /	/ su? /	=	habis

Selain itu, terdapat juga kata pinjaman tulen daripada BTh telah diasimilasikan dengan ciri-ciri fonologi DMP, namun masih memperlihatkan ciri-ciri BTh di dalamnya seperti contoh-contoh berikut, iaitu:

BTh	DMP		BMS
1. / plɔ:m /	/ pəlɔŋ /	=	palsu
2. / campen /	/ capen /	=	terpaksa
3. / ca:w /	/ ca /	=	sami Buddha
4. / kamnan /	/ kəmənɛ /	=	ketua mukim
5. / rɔ:d /	/ rɔ:ʔ /	=	larat

Seterusnya, pinjaman campur merupakan pinjaman yang terjadi hasil daripada proses pengimportan dan proses penggantian. Kata pinjaman campur yang berlaku ialah gabungan antara kata DMP dengan kata BTh. Kata-kata BTh yang dibawa masuk dan

digabungkan dengan DMP terdiri daripada kata selapis + kata selapis dan kata selapis + kata kompleks. Hasilnya merupakan kata kompleks yang boleh terdiri daripada kata majmuk atau frasa. Antara contoh kata pinjaman campur BTh dalam DMP adalah seperti berikut, iaitu:

1.	BTh	/ su:a / +	/ ki:la: /	= baju + sukan	= baju sukan
	DMP	/ baju / +	/ kila /	= baju + sukan	= baju sukan
2.	BTh	/ yib / +	/ t ^h aha:n /	= jemput + tentera	= memilih tentera
	DMP	/ jəpu? / +	/ tahaŋ /	= jemput + tentera	= memilih tentera
3.	BTh	/ yɔ:m / +	/ p ^h ε: /	= rela + kalah	= mengaku kalah
	DMP	/ jɔŋ / +	/ aləh /	= rela + kalah	= mengaku kalah
4.	BTh	/ fay / +	/ fa: /	= api + langit	= elektrik
	DMP	/ api / +	/ pəfa /	= duit + elaun	= elektrik
5.	BTh	/ laŋ / +	/ sud /	= belakang+ terakhir	= belakang sekali
	DMP	/ buɫakε / +	/ su? /	= belakang+ terakhir	= belakang sekali

Seterusnya, proses penggantian atau pinjam terjemah merupakan pengambilan sesuatu kata atau ungkapan BTh dan digantikan dengan bentuk yang sedia ada dalam DMP, iaitu hanya struktur atau makna kata BTh sahaja dipinjam. Pinjam terjemah daripada BTh ini merupakan penggabungan terhadap morfem-morfem baru dalam DMP seperti contoh-contoh berikut:

1.	BTh	/ dɔ:k /	+ / bi:a /	= bunga + duit	= faedah
	DMP	/ duwi? /	+ / buŋɔ /	= duit + bunga	= faedah
2.	BTh	/ loŋ /	+ / t ^h un /	= turun + modal	= melaburkan
	DMP	/ tuɔŋ /	+ / mɔda /	= turun + modal	= melaburkan
3.	BTh	/ ok /	+ / hak /	= dada + patah	= putus cinta
	DMP	/ patəh /	+ / dadɔ /	= patah + dada	= putus cinta
4.	BTh	/ ha: /	+ / si:aŋ /	= cari + suara	= berkempen
	DMP	/ cari /	+ / sɔɔɔ /	= cari + suara	= berkempen
5.	BTh	/ ri:an /	+ / tɔ: /	= belajar + hubung	= melanjutkan pengajian
	DMP	/ ŋaji /	+ / huboŋ /	= mengaji + hubung	= melanjutkan pengajian

Selaras dengan tujuan perancangan korpus bahasa, kajian ini menyemak semula kata-kata pinjaman BTh dalam DMP dengan tujuan untuk membanding makna kata pinjaman BTh dalam DMP dengan kata-kata sumber dalam BTh daripada aspek perubahan makna.

Sorotan Kajian

Sorotan kajian ini membincangkan kajian peminjaman kata yang berlaku di wilayah Selatan Thailand bagi menunjukkan jumlah kajian dalam bidang yang sama yang telah dilakukan sehingga kini. Walau bagaimanapun, kandungan sorotan kajian ini juga tidak menafikan aspek lain yang menjadi tumpuan kajian di wilayah Selatan Thailand misalnya penggunaan bahasa dan pertembungan bahasa yang dilakukan oleh Baru (1990, 1999), Hara (1998, 2001) atau aspek tatabahasa yang diusahakan oleh Uthai (2011) dan sebagainya. Kajian peminjaman kata BTh dalam DMP atau kajian yang membincangkan

tentang DMP di Selatan Thailand telah dilakukan oleh pengkaji sebelum ini. Kebanyakan kajian tersebut berfokus kepada penyenaian kosa kata pinjaman BTh dalam DMP beserta makna dalam DMP. Antara kajian yang membincangkan aspek ini ialah Mohamed Yusoff Ismail (1989), Baru @ Ahmad Idris (1990, 1999), Shintaro (1998, 2001), Chaiyanara (2005), & Uthai (2005, 2011).

Kajian yang diusahakan oleh Mohamed Yusoff Ismail (1989) telah membincangkan istilah BTh dalam Dialek Melayu Kelantan (DMK) untuk menarik perhatian umum tentang kemungkinan besar istilah tersebut berasal atau dipinjam dari BTh. Tanpa berlandaskan sebarang teori, pengkaji telah menyenaraikan istilah BTh yang terdapat dalam DMK sebanyak 51 perkataan. Penyenaian istilah pinjaman tersebut ditulis dalam huruf fonetik yang disusuli dengan istilah asal BTh dalam huruf Thai. Hasil peninjauan yang dilakukannya mendapati bahawa terdapat unsur-unsur BTh dalam DMK kerana pertembungan budaya yang berpunca dari pendekatan geografi, sejarah politik dan naungan pengaruh Thai ke atas negeri-negeri Melayu Utara Semenanjung pada zaman dahulu. Pertembungan ini telah menghasilkan ciri-ciri budaya kacukan berbentuk istilah BTh dalam DMK. Istilah pinjaman yang berasal dari BTh itu, kebanyakannya mempunyai satu sukukata yang merupakan ciri tidak meluas dalam BM tetapi merupakan perkara biasa dalam BTh. Seterusnya, terdapat perubahan istilah pinjaman BTh daripada segi sebutan dan morfologi dengan disingkatkan sebutannya di samping sesetengah perkataan pinjaman diberikan imbuhan bagi menjelaskan lagi maknanya. Selain itu, sesetengah daripada istilah tersebut berubah sedikit maksudnya setelah dibandingkan dengan makna asal dalam BTh. Kajian ini merupakan kajian awal yang menggambarkan terdapatnya unsur BTh dalam DMK. Walau bagaimanapun, sebagai kajian lanjutan yang lebih menyerlah, kajian yang akan dilakukan mesti berdasarkan kepada aplikasi teori dan kerangka kerja yang lebih bersistematik.

Kajian tentang keadaan penggunaan BM di Thailand telah dilakukan oleh Baru @ Ahmad Idris (1990). Dalam kajian ini, beliau telah meneliti beberapa aspek kebahasaan yang mempengaruhi DMP, terutamanya gejala kata pinjaman daripada BTh. Beliau mendapati bahawa selain daripada keperluan dalam mengungkapkan istilah-istilah baharu dalam penggunaan seharian yang mendesak berlakunya peminjaman, terdapat juga rasa megah yang menunjukkan taraf pendidikan seseorang. Situasi ini menjadi faktor yang mendorong berlakunya peminjaman secara luas selain disebabkan perhubungan sejarah, sosial, geografi dan sebagainya. Pengkaji telah menyenaraikan sejumlah kata pinjaman BTh dalam DMP yang merupakan data awal dalam penerokaan pengkajian kata pinjaman yang lebih mendalam. Namun, senarai kata pinjaman tersebut akan menjadi lebih menarik jika dilanjutkan dengan pengkajian khusus berlandaskan teori linguistik dan pengkaedahan yang lebih saintifik.

Kajian oleh Baru @ Ahmad Idris (1999) juga telah mengkaji kesan dasar kerajaan terhadap BM di Thailand. Menurut pengkaji, dasar-dasar yang telah dijalankan oleh kerajaan seperti dasar penggunaan istilah Thai Muslim untuk orang Melayu, dasar penggunaan nama keluarga, dasar pengurusan pendidikan dan dasar penguatkuasaan akta pendidikan wajib adalah dasar asimilasi kerajaan pusat dalam menyempitkan serta menghapuskan identiti orang Melayu di Thailand. Pengkaji ini mendapati bahawa BTh sedang menyerap dan mengambil tempat dalam masyarakat Melayu yang menyebabkan penggunaan BM semakin merosot. Kelebihan kajian ini ialah keupayaan mengemukakan sebilangan kata pinjaman BTh dalam DMP dengan mengkategorikan mengikut bidang-bidang tertentu. Pemaparan kata pinjaman tersebut hanya berbentuk pemaparan data permulaan yang memerlukan penyorotan dan kajian yang lebih mendalam.

Kajian tentang keadaan sosiolinguistik di Thailand yang menumpukan perhatian kepada BTh dan BM pula dilakukan oleh Shintaro (2001). Tinjauan yang dilakukan adalah untuk menggambarkan arah perkembangan BM di Malaysia dan Thailand berdasarkan aspek penggunaan bahasa dan dasar kerajaan. Kajian mendapati bahawa di Malaysia BM diberi taraf yang tinggi dan dipupuk mengikut peredaran zaman sehingga mampu digunakan dalam semua bidang termasuk bidang sains dan teknologi. Sebaliknya di Thailand, DMP tidak menerima kesan yang positif melalui dasar kerajaan Thai. Dasar kerajaan Thai yang bersifat asimilasi itu bertujuan meluaskan penggunaan BTh. Dasar tersebut telah menyikirkan BM daripada penggunaannya dalam bidang tertentu, terutamanya pentadbiran dan pendidikan. Pengkaji telah membahagikan pengaruh BTh terhadap DMP kepada dua peringkat, iaitu peringkat permukaan dan peringkat dalaman bersama dengan beberapa contoh kata pinjaman BTh. Data-data yang berbentuk kosa kata pinjaman itu akan lebih menarik sekiranya dikaji lebih lanjut daripada aspek perubahan linguistik.

Chaiyanara (2005) pula telah menjalankan kajian pembentukan semula sistem morfofonologi baharu dalam DMP. Kajian mendapati bahawa terdapat unsur nada menurun tak dasar (*falling tone*) telah menggantikan unsur suprafiks kepanjangan konsonan dalam DMP. Di samping itu, pengkaji telah memberikan beberapa contoh kata pinjaman BTh dalam DMP yang menyebabkan perbendaharaan kata ekasuku dalam dialek tersebut semakin bertambah. Maklumat tentang kata pinjaman ini, akan digunakan sebagai data awal dalam pengenalanpastian kata pinjaman BTh dalam DMP seterusnya.

Seterusnya kajian yang dilakukan oleh Uthai (2007) bertujuan menjelaskan kata ekasuku dalam DMP. Kata-kata ekasuku yang dikumpulkan terdapat daripada beberapa sumber antaranya daftar kata daripada disertasi, tesis dan artikel, kamus DMP serta kerja lapangan yang dijalankan di 40 buah kampung penutur DMP. Sebahagian data pula ditambah oleh penyelidik sendiri selaku penutur natif DMP. Data-data tersebut telah diperiksa kembali dengan penutur DMP. Penemuan kajian menyatakan bahawa kata ekasuku sudah menjadi salah satu ciri istimewa dalam DMP. Sebahagian daripada kata ekasuku DMP merupakan kata asal, kata yang dihasilkan daripada proses pemendekan kata dan sejumlah besar dihasilkan daripada proses peminjaman kata. Pengkaji telah menyenaraikan kata ekasuku yang dipinjam daripada bahasa Mon, Khmer, Arab, Inggeris dan juga BTh. Pemanfaatan dari kajian ini, iaitu senarai kata ekasuku yang dipinjam daripada BTh akan digunakan sebagai data awal dalam proses pengenalanpastian kata pinjaman BTh dalam DMP. Jumlah kata ekasuku dijangkakan akan bertambah berdasarkan situasi DMP yang sangat dipengaruhi oleh BTh yang berciri-ciri bahasa ekasuku selain daripada gejala pemendekan kata dalam DMP sudah menjadi tabiat penutur DMP.

Seterusnya buku yang diusahakan oleh Uthai (2011) pula, disusun dengan tujuan untuk memaparkan ciri-ciri khas DMP yang terdiri daripada konsonan panjang, konsonan hembusan, vokal sengau dan kata ekasuku. Penghuraian tentang konsonan hembusan dalam DMP dikatakan sebahagiannya berlaku akibat peminjaman kata daripada BTh, iaitu konsonan /c^h/, /t^h/, /p^h/ dan /k^h/ . Pengkaji telah menyenaraikan sejumlah kata pinjaman BTh dalam DMP yang mempunyai konsonan hembusan. Dapatan ini merupakan data awal bagi pengkaji dalam mengenalpasti kata-kata pinjaman BTh dalam DMP melalui ciri-ciri keberadaan konsonan hembusan. Selain itu, pengkaji telah menyenaraikan beberapa kata pinjaman BTh dalam DMP yang merupakan kata ekasuku serta makna satu persatu. Data tersebut juga bermanfaat dalam menyusurgalurkan kata-kata pinjaman BTh secara lebih mendalam.

Terdapat juga kajian yang menitikberatkan proses-proses peminjaman tertentu yang berlaku pada kata pinjaman. Kajian yang dilakukan oleh Umayyah Haji Umar (2010) berkaitan leksikal pinjaman antara bahasa keluarga Austronesia dan Tai-Kadai dengan memfokuskan DMP yang meminjam BTh sebagai wakil bahasa keluarga Austronesia dan BTh dialek Kedah yang meminjam BM standard sebagai wakil bahasa keluarga Tai-Kadai. Kajian ini bertujuan memperlihatkan latar belakang sejarah yang mendorong perilaku peminjaman ke dalam kedua-dua bahasa. Kajian ini juga mengenal pasti proses peminjaman berdasarkan perubahan fonologi dan morfologi. Kajian menggunakan proses peminjaman yang dikemukakan oleh Heah (1989).

Kajian-kajian berkaitan perubahan kata pinjaman dari segi fonologi, morfologi dan semantik juga telah dilakukan oleh pengkaji-pengkaji. Contohnya, Lateh & Zaharani Ahmad (2014) telah menjalankan kajian untuk menghuraikan dan menjelaskan proses adaptasi fonologi kata pinjaman BTh dalam DMP. Penghuraian dilakukan secara deskriptif dan teoritis tentang perilaku fonologi yang melibatkan proses penyisipan vokal dan peleburan vokal. Data yang digunakan pula dipetik daripada kajian Syed Abdullah Aljufri (1983) dan Baru (1990) berdasarkan penganalisisan dengan pendekatan tatatingkat kekangan dari teori Optimaliti. Hasil kajian menunjukkan bahawa fenomena adaptasi fonologi terjadi pada kata pinjaman BTh dalam DMP, iaitu penyisipan vokal pada rangkap konsonan dan peleburan yang melibatkan rangkap vokal /ai/.

Berdasarkan tinjauan yang dilakukan di atas, dapat dirumuskan bahawa kebanyakan kajian mengenai peminjaman kata dalam DMP terhad kepada aspek fenomena peminjaman kata serta penyeranaan kata pinjaman BTh. Objektif kajian sangat terikat kepada penyeranaan kosa kata pinjaman bersama dengan makna daripada BTh yang merupakan bahasa sumber sahaja. Data yang digunakan pula merupakan data bersifat introspeksi. Contohnya, kajian yang dilakukan oleh Mohammad Yusoff Ismail (1989), hanya menyenaraikan beberapa kata pinjaman BTh dalam dialek Melayu Kelantan bersama dengan huraian makna secara sepintas lalu. Kajian-kajian lain yang dilakukan oleh Syed Abdullah Al-Jufri (1983), Baru (1990, 1999), Hara (1998, 2001), Umayyah Haji Umar (2010) dan Uthai (2011) pula hanya menyenaraikan beberapa perkataan pinjaman BTh dalam DMP bersama maknanya sahaja. Keadaan ini menunjukkan perlunya kajian yang dapat membandingkan makna dua-dua kata (BTh dan DMP) daripada aspek perubahan kerana kajian ini mampu untuk menjelaskan selok-belok dan perilaku perubahan kata pinjaman dengan lebih mendalam.

Metodologi Kajian

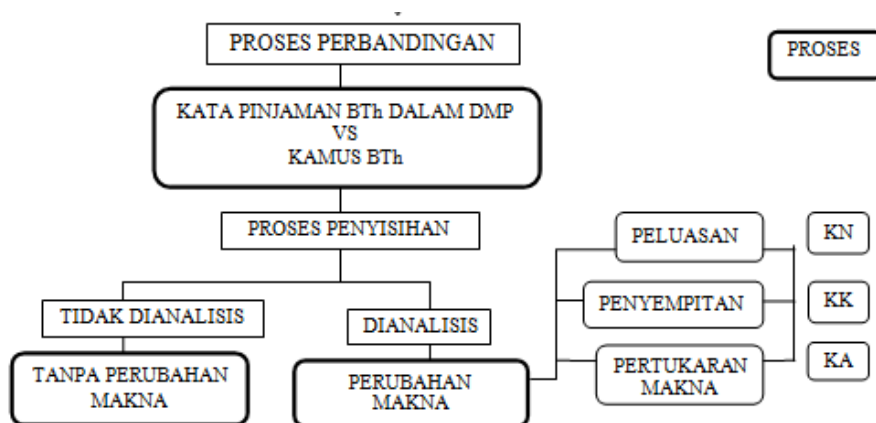
Kajian yang dilakukan ini mengaplikasikan kaedah kualitatif yang dikemukakan melalui beberapa metodologi, iaitu kajian pustaka, kajian lapangan, temu bual, transkripsi dan analisis teks. Kajian pustaka dalam kajian ini melibatkan pengumpulan bahan rujukan daripada pelbagai sumber bagi menyediakan sorotan literatur yang akan menjadi titik tolak kepada kajian yang akan dilakukan.

Dalam kajian ini, pengumpulan data kajian dilakukan melalui kajian pustaka dan kajian lapangan. Data DMP diperoleh daripada dua buah kamus DMP, iaitu *Kamus DMP-PSU 1* (1984) dan *Kamus DMP-PSU 2* (2010), manakala data yang akan dijadikan perbandingan (BTh) diperoleh daripada *Kamus Institut Pendeta Diraja Thai 2011* (2013). Pemilihan kamus DMP-PSU 1 (1984) dibuat kerana terdapat penyebutan asal usul kata

pinjaman dan jenis kata pinjaman tersebut bersama dengan pemaparan contoh-contoh ayat yang menunjukkan penggunaan kata pinjaman tersebut dalam kehidupan seharian. Pemilihan *Kamus DMP-PSU 2* (2010) pula dibuat kerana kamus ini memuatkan lebih banyak kata pinjaman BTh yang baharu (menunjukkan jumlah kosa kata pinjaman BTh yang bertambah mengikut keperluan sezaman). Seterusnya pemilihan *Kamus Institut Pendeta Diraja Thai 2011* (2013) dilakukan kerana kamus ini merupakan kamus yang dianggap berwibawa dan digunakan secara meluas oleh ahli akademik di negara Thai.

Kaedah Kajian

Setelah kata pinjaman BTh dalam DMP dikenal pasti berdasarkan penentuan kata sumber dalam BTh bagi perkataan pinjaman tersebut yang tercatat di dalam *Kamus DMP-PSU 1* (1984) serta *Kamus DMP-PSU 2* (2013) dan terdapat dalam *Kamus Institut Pendeta Diraja Thai 2011* (2013), maka analisis dimulakan dengan mengenal pasti kata pinjaman dan mengelompokkan jenis kata pinjaman kepada kata nama, kata kerja dan kata adjektif. Makna bagi setiap satu jenis kata pinjaman dibandingkan dengan makna kata BTh untuk meneliti perubahan yang berlaku. Kerangka konseptual kaedah kajian digambarkan melalui Rajah 1, iaitu:

Rajah 1: Kerangka Konseptual Kaedah Kajian

Dapatan dan Perbincangan

Hasil analisis menunjukkan bahawa terdapat perkataan yang masih mengekalkan makna asal dan juga kata-kata yang berubah maknanya. Perkataan yang telah berubah makna telah berasimilasi bentuk perkataannya sehingga sehati dengan sistem DMP dan sehingga penuturnya sendiri tidak sedar bahawa itu adalah kata pinjaman. Berdasarkan penganalisan data, dapat dikategorikan kata pinjaman BTh dalam DMP daripada aspek makna kepada dua kategori, iaitu kata pinjaman tanpa perubahan makna dan kata pinjaman yang berubah makna. Kata pinjaman tanpa perubahan makna ini kebanyakannya merupakan kata pinjaman tulen seperti Jadual 1, iaitu:

Jadual 1: Kata Pinjaman Tanpa Perubahan Makna

Bil	BTh	DMP
1.	1. Kata Nama กีฬา / ki:la: / sukan	/ kila / KN sukan / ma-ij kila / bersukan
2.	2. Kata Kerja จอง / cɔ:ŋ / menempah	[cɔŋ] KK menempah [gi cɔŋ dulu] Pergi tempah dahulu.
3.	3. Kata Adjektif ปลอม / plɔ:m / 1. KA tiruan 2. KA palsu	/ pu:lɔŋ / 1. KA tiruan [di kuɗa kimyoŋ ʔadɔ baɛ pu:lɔŋ baŋɔʔ] - Terdapat banyak barang tiruan di Pasar Kimyong 2. KA palsu [diyo paka gigi pu:lɔŋ] -Dia memakai gigi palsu.

Berdasarkan analisis melalui Jadual 1 mendapati bahawa contoh (1) kata pinjaman / kila / yang dipinjam daripada perkataan BTh / ki:la: / mempunyai makna kata sumber dalam BTh dan makna dalam DMP yang sama. Demikian juga yang berlaku pada contoh (2). Manakala yang berlaku terhadap kata adjektif / plɔ:m / pada contoh (3) mempunyai makna kata sumber dalam BTh terbahagi kepada dua makna dalam jenis KA. Kedua-dua makna kata ini dipinjam ke dalam DMP tanpa berlaku sebarang perubahan makna.

Selain daripada kata pinjaman tanpa perubahan makna, terdapat pula kata pinjaman yang berubah makna. Perubahan makna kata pinjaman BTh dalam DMP yang berlaku ini dapat dibahagikan kepada tiga jenis, iaitu peluasan makna, penyempitan makna dan pertukaran makna. Jadual 2 merupakan kata pinjaman yang berlaku peluasan makna, iaitu:

Jadual 2: Kata Pinjaman yang Berlaku Peluasan Makna

Bil	Perubahan	BTh	Ayat DMP
1.	Peluasan makna		
1.1	a. Kata Nama	1.1.1 กุข / k ^h uk / KN penjara	/ goʔ / 1. KN penjara / diyɔ beɓɔ masoʔ goʔ / Dia pernah dipenjarakan. 2. KN reban / goʔ ʔayɛ / reban ayam
		1.1.2 คู่ / k ^h u: / 1. KN pasangan 2. Penjodoh bil. pasang	/ gu / 1. KN pasangan / gu laki bini / pasangan suami isteri 2. Penjodoh bil. pasang / kasuʔ duwɔ gu / dua pasang kasut 3. KN kawan / gu demɔ tɔʔ maxi kɔ / Kawan kamu tidak datangkah?
		1.2.1 ปราบ / pra:p / KK menghapuskan	/ pu:raʔ / 1. KK menghapuskan / sudadu pu:raʔ ʔɔɛ jahaʔ / Polis menghapuskan orang jahat. 2. KK mematuk / ʔibu ʔyɛ pu:raʔ ʔnɔʔ kuciŋ / Ibu ayam mematuk anak kucing.

Bil	Perubahan	BTh	Ayat DMP
1.2	b. Kata Kerja	1.2.2 สลบ / saʔlop / KK pengsan	/ suʔ / 1. KK pengsan / sakeʔ ʔaci suʔ toʔ kaba ʔapo / Sakit sehingga pingsan tidak sedar diri. 2. KA terlalu keras, kuat / budɔʔ tu sukɔ suʔ / Budak itu ketawa terlalu keras.
1.3	c. Kata Tugas	1.3.1 จำเป็น / campen / Kata bantu: perlu, mesti, terpaksa, tidak boleh tidak	/ capeŋ / 1. KA terpaksa / puʔkayɔ niŋ capeŋ kuɔɔ buwaʔ / Perkara ini terpaksa kena buat. 2. KK berhalangan / diyɔ capeŋ dɔʔ leh gi / Dia berhalangan tidak boleh pergi. 3. KN halangan / kalu taʔ dɔʔ capeŋ gapɔ, ʔam ^b ɔ nɔʔ gi / Kalau tidak ada halangan apa, saya akan pergi.
		1.3.2 พลาง / p ^h la:ŋ / Kata hubung: sambil	/ buʔe / 1. Kata hubung: ketika / mati buʔe tido / = Mati ketika tidur. 2. Kata hubung: sambil / make buʔe kkeceʔ buʔe / = Makan sambil bercakap.

Melalui Jadual 2 didapati bahawa peluasan makna yang berlaku telah menambahkan lagi makna kata, iaitu contoh (1.1.1) perkataan / k^huk / dalam BTh yang merupakan kata nama bermaksud penjara telah dipinjam menjadi / goʔ / dalam DMP dengan pengekalan jenis kata sebagai kata nama tetapi diperluaskan maknanya kepada dua makna, iaitu penjara dan reban. Begitu juga peluasan makna yang masih mengekalkan jenis kata telah berlaku pada contoh (1.1.2 dan 1.2.1).

Peluasan makna yang menambahkan lagi makna dan jenis kata dalam DMP, iaitu contoh (1.2.2) perkataan / saʔlop / dalam BTh yang merupakan kata kerja bermaksud pengsan telah dipinjam menjadi / suʔ / dalam DMP dengan pengekalan jenis kata sebagai kata kerja yang bermakna ‘pengsan’ dan diperluaskan maknanya kepada terlalu keras dan kuat yang merupakan kata adjektif. Berdasarkan contoh (1.3.1), kata bantu / campen / yang bermaksud perlu, mesti, terpaksa, dan tidak boleh tidak dalam BTh diperluaskan kepada tiga maksud dengan jenis kata yang baru, iaitu kata adjektif, kata kerja dan kata nama. Jadual 3 menunjukkan kata pinjaman yang berlaku penyempitan makna, iaitu:

Jadual 3: Kata Pinjaman yang Berlaku Penyempitan Makna

Bil	Perubahan	BTh	Ayat DMP
2.	Penyempitan makna	2.1.1 ชาย / c ^h a:y / 1. KN lelaki 2. Kata arah: bahagian tepi, pinggir 3. KK tiup perlahan-lahan 4. KK memasuki petang 5. KK berjalan menyusuri	/ toʔ cɛ /, / toʔ c ^h ɛ /, / toʔ c ^h a / KN datuk / toʔ c ^h ɛ muŋ namɔ pɔ / Siapakah nama datuk kamu?

Bil	Perubahan	BTh	Ayat DMP
2.1	a. Kata Nama	pinggir 6. KA agak	
		2.1.2 ทั่ว / t ^h a: / 1. KN pangkalan, terminal 2. KN gaya	/ t ^h a / KN gaya / jaŋɛ doʔ waʔ t ^h a saŋaʔ / Jangan terlalu berbuat gaya.
2.2	b. Kata Kerja	2.2.1 แก่ [kle:ŋ] 1. KK mengusik 2. KK pura-pura 3. KK sengaja	[suŋuɽɛŋ], [sukuɽɛŋ] KK sengaja [mitɔʔ maʔah deh, ʔamɔ tɔʔ suŋuɽɛŋ] Minta maaf ya, saya tidak sengaja.
		2.2.2 คอย / k ^h ɔ:y / 1. KK menunggu, menanti 2. KN menara	/ kɔ /, / k ^h ɔ /, / kɔhɔ / KK menunggu, menanti / kɔ tɛŋɔʔ / = nanti tengok
2.3	c. Kata Adverba / Adjektif	2.3.1 ทั่ว / t ^h an / 1. KN (dialek Utara) buah bedara 2. Kata adverba: sempat	/ de / sempat Kata adverba: sempat / diyɔ dɛ na-iʔ kuɽɛtɔʔ / Dia sempat menaiki kereta.
		2.3.2 พอ / p ^h ɔ: / 1. KK cukup 2. KA suka 3. KK mungkin... boleh 4. Kata hubung: apabila, sebaik sahaja	[bɔ] 1. KK cukup [bɔlah ʔamɔ tɔʔ se dɔh] = Cukuplah, saya sudah tak mahu lagi. 2. KK mungkin...boleh [bɔ boleh waʔ] = mungkin boleh buat 3. Kata hubung: apabila, sebaik sahaja [bɔ habih dɔh tam ^b ɔh pulɔʔ] = Apabila habis, tambah pula. [bɔ diyɔ sapa bɔ habih masɔ] = Sebaik sahaja dia sampai, masapun habis.

Berdasarkan Jadual 3, didapati bahawa penyempitan makna yang berlaku merupakan pemotongan jenis kata dalam bahasa penerima dari beberapa jenis kata yang lebih banyak daripada bahasa sumber. Contoh 2.1.1 perkataan / toʔ cɛ /, / toʔ c^hɛ /, / toʔ c^ha / walau terdapat beberapa variasinya tetapi masih mengekalkan hanya satu makna sahaja, iaitu datuk. Makna lain tidak dipinjam ke dalam DMP. Begitu juga yang berlaku pada contoh (2.2.2) perkataan / kɔ /, / k^hɔ /, / kɔhɔ / dalam DMP walau terdapat beberapa bentuk kata tetapi masih mengekalkan hanya satu makna sahaja, iaitu tunggu atau nanti. Kata asalnya dalam BTh perkataan / k^hɔ:y / merupakan kata kerja yang bermaksud menunggu dan menanti dan juga merupakan kata nama yang bermaksud menara tetapi tidak dipinjamkan makna tersebut ke dalam DMP. Jadual 4 menunjukkan kata pinjaman yang berlaku pertukaran makna, iaitu:

Jadual 4: Kata Pinjaman yang Berlaku Pertukaran Makna

Bil	Perubahan	BTh	Ayat DMP
3.	Pertukaran makna		
3.1	a. Kata Nama	3.1.1 จรจร / caʔra:cɔ:n / KN lalu lintas, trafik	/ calacɔŋ / KN polis lalu lintas / calacɔŋ dudoʔ tuŋɔh batak / = Polis lalu lintas membuat pemeriksaan di tengah jalan.
3.2	b. Kata Kerja	3.2.1 ตี [tiʔ] KK tegur	[tiʔ] KK mengkritik [mɔɛʔ taʔ dɔʔ tuʔpaʔ nɔʔ tiʔ] - Cantik, tidak ada tempat hendak mengkritik
		3.2.2 คง [kʰɔŋ] 1. KK mengekalkan 2. Kata bantu: mungkin	/ kʰɔŋ // koŋ / KA sekali / kuwah koŋ / - keras sekali
3.3	c. Kata Adjektif	3.3.1 รก [rok] 1. KA berselerak 2. KN tembuni	[ɔʔʔ] KN Belukar atau kawasan semak
		3.3.2 ชุ่ม / cʰaʔum / KA segar	/ cʰɔʔʔɔŋ /, / cʰaʔɔŋ / KA redup atau mendung seperti hari hendak hujan / cʰɔʔʔɔŋ nɔʔ huje / = Udara mendung hendak berhujan.

Melalui Jadual 4, terdapat perkara yang menarik dapat dilihat pula pada kategori pertukaran makna. Contoh 3.1.1 makna kata nama / calacɔŋ / polis lalu lintas telah ditukar daripada makna asalnya dalam BTh / caʔra:cɔ:n / lalu lintas. Walau bagaimanapun, kedua-dua perkataan ini masih memperlihatkan perhubungan antara satu sama lain, iaitu pertukaran makna daripada ‘lalu lintas’ yang merupakan kata nama abstrak kepada ‘polis lalu lintas’ yang maknanya berbentuk pelaku. Begitu juga berlaku pada contoh 3.3.2, walaupun berlaku pertukaran makna pada perkataan DMP / cʰɔʔʔɔŋ /, / cʰaʔɔŋ / yang bermaksud redup atau mendung seperti hari hendak hujan yang dipinjam daripada perkataan / cʰaʔum / bermaksud segar. Jika diteliti secara mendalam akan mendapati bahawa makna perkataan pinjaman yang ditukarkan itu masih memperlihatkan ciri-ciri kesamaan dan perhubungan antara kata sumber dengan kata pinjaman, iaitu selepas hujan akan membawa udara yang segar, nyaman dan sebagainya.

Kesimpulan

Kata pinjaman dalam DMP banyak ditemui hasil daripada pertembungan budaya. Secara positifnya, kata pinjaman ini telah memperkayakan perbendaharaan kata DMP. Kata pinjaman tersebut telah memberikan satu penjelasan mengenai proses kemasukannya dari bahasa sumber ke dalam bahasa penerima. Hasil kajian menunjukkan bahawa telah berlaku banyak perubahan makna dalam proses peminjaman BTh dalam DMP. Dapat disimpulkan bahawa peminjaman BTh ke dalam DMP begitu sebatinya sehingga menghasilkan perubahan makna yang begitu ketara. Perubahan ini bukan semata-mata berlaku sewenang-wenangnya, bahkan perubahan tersebut terjadi menerusi proses-proses secara berperingkat dan kompleks. Perubahan ini diharap bukan sahaja dapat memenuhi keperluan penggunaan seharian, malah dapat memperkayakan korpus dan perbendaharaan kata DMP.

Penghargaan

Artikel ini merupakan sebahagian daripada tesis Ijazah Doktor Falsafah yang sedang diusahakan oleh Abdonloh Khreeda-oh (900095) bersama-sama penyelia, Prof Madya Dr. Hishamudin Isam dan Dr. Mashetoh Abd Mutalib dari Pusat Pengajian Bahasa, Tamadun dan Falsafah, Kolej Sastera dan Sains, Universiti Utara Malaysia.

Rujukan

- Anida Sarudin & Nor Hashimah Jalaluddin. (2017). *Analisis semantik kognitif kata serapan Arab-Melayu*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Asmah Haji Omar. (1991). *Kepelbagaian fonologi dialek-dialek Melayu*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Asmah Haji Omar. (1995). *Rekonstruksi fonologi bahasa Melayu induk*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Atin, V. P. (2013). Semantic domains and motivation for loanwords in Bundu Dusun a preliminary discussion. *Jurnal Pusat Penataran Ilmu & Bahasa (MANU)*, 19, 213-232.
- Awae, F. (2015). Fungsi alih kod dalam komuniti masyarakat Melayu Patani. *Jurnal Melayu*, 14 (1), 103-119.
- Baru, W. @ Ahmad Idris. (1990). *Pengaruh bahasa Thai ke atas dialek Melayu Patani: Kajian kes sosiolinguistik di Wilayah Pattani* [Tesis Sarjana yang Tidak Diterbitkan]. Universiti Malaya, Kuala Lumpur.
- Baru, W. @ Ahmad Idris. (1999). *Dasar kerajaan dan kesannya terhadap bahasa Melayu di negara Thai* [Disertasi Doktor Falsafah yang Tidak Diterbitkan]. Universiti Malaya, Kuala Lumpur.
- Chaiyanara, P. M (2006). Nukleusisasi molekul suku kata: Dari akar ke pucuk sel morfofonemik Bahasa Melayu. *Prosiding Persidangan Antarabangsa Bahasa, Sastera dan Budaya Melayu 3, Singapura*.
https://repository.nie.edu.sg/bitstream/10497/16440/1/PABSB-2006-67_a.pdf.
- Effendy Yusuff, Anida Sarudin & Norliza Jamaluddin. (2018). Analisis makna lexis singkowoton menggunakan pendekatan semantik ranah bersumberkan data korpus bahasa Melayu. *Jurnal Pengajian Melayu (JOMAS)*, 29 (1), 1-29.
- Fakulti Kemanusiaan dan Sains Kemasyarakatan, Universiti Prince of Songkla, Kampus Pattani. (1984). *Phojananukrom Phasa Melayu Thin Pattani-Thai (Kamus Dialek Melayu Patani-Thai)*. Bangkok: Aksorn Chareanthat.
- Haugen, E. (1950). The Analysis of Linguistics Borrowing. In *Language*, Vol. 26, printed in *The Ecology of Language*, 1972, Stamford: University of Stamford Press.

- Heah, C. L. H. (1989). *The influence of English on the lexical expansion of bahasa Malaysia*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Hoffer, B. L. (2002). Language borrowing and language diffusion: An overview. *Intercultural communication studies*, XI (4), 1-37.
- Hoffer, B. L. (2005). Language borrowing and the indices of adaptability and receptivity. *Intercultural Communication Studies*, XIV (2), 53-72.
- Institut Pendeta Diraja Thai. (2013). *Kamus Institut Pendeta Diraja Thai tahun 2011*. Bangkok: Siriwathana Interprint.
- Kassim, A. M. (2021). Pelestarian bahasa Melayu sebagai bahasa ibunda di Singapura. *Jurnal Pengajian Melayu (JOMAS)*, 32 (2), 39-56.
- Lateh, H. & Zaharani Ahmad. (2014). Adaptasi fonologi kata pinjaman Thai dalam dialek Melayu Patani: Analisis tatingkat kekangan. *Jurnal Linguistik*, 18 (2), pp. 1-10.
- Mohammad Yusoff Ismail. (1989). Kata-kata pinjaman Thai dalam dialek Kelantan. Dalam Perbadanan Muzium Negeri Kelantan (Ed.), *Warisan Kelantan VIII* (pp. 42-50). Kota Bharu: Perbadanan Muzium Negeri Kelantan.
- Noor Azlina Zaidan, Mohd Zaki Abd Rahman, Muhammad Azhar Zailani. (2018). Analisis kata serapan bahasa Arab berdasarkan pembentukan kata bahasa Melayu. *Jurnal Pengajian Melayu (JOMAS)*, 29 (1), 78-101.
- Nur Fathiha Asyikin Baharin, Rohani Mohd Yusof & Noor Hasnoor Mohamad Nor. (2021). Perubahan fonologi dalam bahasa Duano dan bahasa Melayu. *Jurnal Pengajian Melayu (JOMAS)*, 32 (1), 112-133.
- Projek Penubuhan Institut Pengajian Negeri Kepulauan Asia Tenggara, Universiti Prince of Songkla, Kampus Pattani. (2010). *Phojananukrom Phasa Melayu Thin Pattani-Thai, Thai-Pattani (Kamus Dialek Melayu Patani-Thai, Thai-Dialek Melayu Patani)*. Pattani: Mitaraphab.
- Puteri Roslina Abdul Wahid. (2005). *Peminjaman kata bahasa Inggeris dalam peristilahan undang-undang*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Shintaro, H. (2001). *Perbandingan Arah Perkembangan Bahasa Melayu di Malaysia & Thailand* [Tesis Sarjana yang Tidak Diterbitkan]. Universiti Malaya, Kuala Lumpur.
- Syed Abdullah Al-Jufri. (1983). Pengucapan kata-kata Thai dalam dialek Melayu Pattani. *Prosiding Seminar Fonologi Melayu*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur.
- Umaiya Haji Umar. (2010). Lexical borrowing between Austronesian and Tai-Kadai language families: Focus on Malay and Thai language families. *Journal of Language and Culture*, 29 (1), 5-34.
- Uthai, R. (2005). *Ciri-ciri istimewa Dialek Melayu Patani: Satu tinjauan*. Prince of Songkhla University, Thailand: Educational Technology Department Press.

Uthai, R. (2011). *Keistimewaan dialek Melayu Patani*. Bangi: Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia.

Zulkifley Hamid & Hayeeteh, H. (2015). Melayu di sempadan: Penghilangan konsonan obstruent-homorganik dalam dialek Melayu Patani. *GEOGRAFIA Online: Malaysian Journal of Society and Space*, 11 (3), 28-41.